

Egy elfelejtett városrész: Óbuda

Irta: Dobos Gabor

A ma embere emlékezetében, ha Óbudáról hall, csak a tőröscsusza, a schramlizene, esetleg egy ifjúkori szerelem emléke villan fel egy pillanatra és a következő percben újra üzlete után szalad, munkája fölé hajol, vagy színházba indul. A jó, öreg Óbudáról, történeti értékéről bizony elfeledkeztek. Óbuda kövei némán tűrik ezt a megaláztatást és csendesen teljesítik hivatásukat: fedelet adnak fáradt embereknek, gyáraknak, iskoláknak, templomoknak és kórházaknak. Csodálkozva nézik a rohanó villamosokat, autókat, s újabb patina rakódik rájuk: a gyárkémények piszkos korma.

Ha ezek a sokszázéves kövek egyszer mesélni kezdenének, mi mindent tudnának elmondani?

Talán ezt.

Óbuda története egyik legérdekesebb része Budapestünk történetének. Óbudával kezdődik városunk multja. Nemcsak a kövek, hanem kortörténeti dokumentumok: Anonymus, Bonfini, Képes Krónika, Ranzanus püspök jegyzetei, az óbudai káptalan magánlevéltára, királyi oklevelek — bár egymástól eltérő adatokkal — mégis bizonyítják e városrész jelentőségét.

Már a római birodalom közigazgatása Óbudával látta biztosítottának Pannonia védelemét. A magyarok a városrész területén csak a IX. sz. vége felé jelentek meg. Anonymus szerint a honalapító Árpád Óbudán temetkezett. „Árpád fejedelmet tisztessen temették el, egy kis folyó feje fölött, amely kömeđerbe fut le Attila király városába, ottan a magyarok megtérése után templomot építettek, amelyet Fehérnek neveznek, Szűz Mária tiszteletére.“ A régészek XIII. század vége óta foglalkoznak Árpád sírja felkutatásával, eredménytelenül. A Fehér templomról 1015—1480 közötti adatok szólnak, ezek nyomán találták meg Fehéregyháza romjait az óbudai Bohn téglagyár telepén.

Vannak, akik Óbuda nevét Attila király testvérére vezetik vissza, bizonyítéknak veszik a városrész középkori nevét (Ettelburg), de ezek csak mondai alapokra támaszkodhatnak.

Óta királynőink állandóan az óbudai királyi palotában laktak és Óbudát civitas reginalis rangra emelték. Erzsébet királynő a Klarissza apácáknak kólostort is építtetett, de ezidáig sem a királyi palota, sem a kolostor helyét nem találták meg.

A török hódoltság és az azt követő történeti zűr-zavar után Óbuda volt az a városrész — bár Pálffy Miklós 1596-ban kiűritette —, melynek lakossága megfogyva bár, de megmaradt. A Klarissza kolostor, a káptalani templom, a királynői vár természetesen a földdel egyenlő lett, csak az óbudai református templom maradt épen. Ebből az 1670-es években lett katolikus templom, melyet 1750-ben építtetett újjá az új földesúr, gróf Zichy István, kinek Óbudát I. Lipót ajándékozta. A magyar ajkú lakosság ekkor már erősen megfogyatkozott, ezért Zichy Jenő unokája, Zichy Péter, németeket hozott és elnémetesítette egész Óbudát.

A Zichy-család a középkori káptalani templom köveiből két kastélyt építtetett. Egyet közvetlenül a Duna mellett, a mai Fő-téren, amely még ma is áll és a Magyar Dohányjövődék tulajdonában van. A másik a kiscelli (Schmidt) kastély, melyet az ostrom rongált meg, a trizitárius szerzetesek számára épült. Mikor II. József, többek között trizitárius rendet felosztotta, a kastély és tartozékai egyik tulajdonból a másikba vándoroltak, míg végre Schmidt Miksa, a legutolsó tulajdonosa, aki belsejében bútormúzeumot rendezett be, Budapest városának ajándékozta. A Zichyek sokat foglalkoztak birtokukkal, az ő idejük alatt indult hatalmas fejlődésnek Óbuda. Templomokat, kápolnákat, szbrokat emeltek, melyek Óbuda középkori emlékei mellett az elfelejtett városrész patinás szépségeit emelik.

Az 1700-as évek elején a német telepesek kibúvót kerestek a földesúri fennhatóság alól és önálló iparjogosítványokat igyekeztek szerezni azal az érvel, hogy Óbudát I. Lipót jogosan nem ajándékozhatta el, mivel az kincstári tulaj-

Az Óbudára vonatkozó adatok inkább mondái jellegűek, nélkülözik a történelmi alapot. Legelfogadhatóbbnak látszik Anonymus feljegyzése Árpád sírján emelt „Fehér” templomról és kolostorról, bár rajta kívül más forrás nem említi. A „Fehér” templommal kapcsolatban meg kell emlékezni az óbudai káptalanról, melyet a Képes Krónika szerint Szent István alapított. Ezt az alapítást egyesek Péter királynak tulajdonítják, mások I. vagy II. Gézának és Szent Lászlónak. Amint látjuk, a középkori Óbuda történetéről szóló adatok meglehetősen ellentmondók.

Óbuda megelőzte Budát, mint királyi székhely. Királyaink méltányolták előnyös fekvését, melegvíz forrásait és gazdasági helyzetét, mely utóbbit a Duna túloldalára való jutás lehetősége nyújtott. Nemrégiben cölöpöket találtak a Margithídnál, melyekkel egy római korabeli cölöphíd létezését igyekeznek bizonyítani.

Hogy melyik királyunk építtetett Óbudán palotát, erre homályosak az adatok. A Képes Krónika szerint Szent István, de egyik jeles várostörténészünk éppen a Képes Krónikában található adatokból viszont arra következtet, hogy III. Béla. A királyi palotát 1343-ban Erzsébet királynő kapta meg, aki a káptalantól az egész városrészt megszerezte. Erzsébet királynő kora

don. Bár a német telepesek céljait nem érték el, de a kinestár köszönettel fogadta az eszmét és Óbudát visszaperelte a Zichyektől.

Óbuda fogadta be a zsidó telepeseket, ezáltal kereskedelme nagyban fellendült. A város lakói megmaradtak a szőlőtermelés és a földművelés mellett, egészen addig, amíg szőlőiket a filloxéra el nem pusztította. Akkor épültek a téglagyárak és később más gyárak is, melyek ma a városrész lakóinak a kenyerét adják. 1873 óta Óbuda Budapest egyik kerülete.

Óbuda ódon, repedezett kövei és az egykori feljegyzések röviden ennyit mondanak az elfelejtett városrész történetéről. Ezek a kövek megrokknva azt szeretnék, hogy Óbudát és Újpestet összekötő Árpád-híd minél előbb elkészüljön, hogy ők nyugalomba mehessenek, átadva helyüket a téglának, meg a betónnak.

Ezekből új Óbuda épülne, szép, tiszta, modern, Budapestünk dicsőségére. A régi kövek megmaradnának örök emlékül, elbeszélgetnének a túrós csuszára és a fél liter kádarral kiugró pesti pogárral a régi időkről... Attila kardjáról... Árpád bölcsességéről... Szent Istvánról... a királynők fényes udvaráról... a szőlőkről... törökidusról... a Zichyekről... és esetleg még az ifjúkori szerelemről is.

PHOTOSHOP